

Mustakummun metsää

Liite 1. Kuvaukset Kansallispuiston osaksi esitetyistä alueista (laatinut Keijo Savola)

1. Latvavaaran alue (Puolanka)

Osa-alue sisältää Latvavaaran vanhojen metsien suojeluohjelmakohteen (mukana myös Paljakan ja Latvavaaran Natura 2000 -alueessa, FI 1200 056) sekä tähän liittyviä valtion talousmetsiä vanhojen metsien ohjelmakohteen etelä- ja itäpuolelta.

Latvavaara on luonnontilaisen kaltaisia vanhoja kuusivaltaisia metsiä sisältävä rinnealue, jonka maisemallinen merkitys on huomattava. Vanhojen metsien ohjelmarajauksen eteläpuolella on suojeluohjelman ulkopuolelle aikanaan jääneitä luontoarvoiltaan edustavia vanhoja metsiä. Nämä metsät on myöhemmin huomioitu Metsähallituksen alue-ekologisessa verkostossa arvokkaina luontokohteina.

Vanhojen metsien ohjelmakohteen ja Löytöjärven välissä on luonnontilaltaan ja iältään vaihtelevia talousmetsiä. Nämä pääosin nuorta ja varttunutta puustoa kasvavat alueet kehittyvät ajan saatossa luonnoltaan arvokkaammiksi sekä virkistys- ja maisema-arvoiltaan houkuttelevimmiksi, mikäli ne jätetään metsätalouden ulkopuolelle. Luonto- ja virkistysarvojen kannalta vähämerkityksellisin on osa-alueen kaakkoisosan laaja taimikkoalue, jonka merkittävin arvo on toimiminen arvokkaampien alueiden ”puskurivyöhykkeenä”.

2. Paljakan luonnonpuiston koillispuoliset metsät (Hyrnsalmi)

Osa-alue sisältää suoraan luonnonpuistoon liittyviä valtion ja UPM:n metsiä. Noin kaksi kolmasosaa valtion omistamista metsistä on jo tällä hetkellä huomioitu arvokkaina luontokohteina Metsähallituksen alue-ekologisessa verkostossa.

Valtion omistama eteläisin palsta sisältää Mustarindan ympäristön vanhoja kuusivaltaisia vaara-metsiä sekä näiden välisiä luonnontilaisia soita. Metsissä on merkittävästi lehtipuuta sekä laho-puuta. Koko palsta on huomioitu arvokkaana luontokohteena ja sen alueella sijaitsee luontopolku.

Edellisestä pohjoiseen sijaitseva UPM:n palsta jakaantuu melko tasan luonnontilaisen kaltaisiin vanhoihin vaarametsiin, kahteen laajaan uudistushakkuualueeseen sekä palstan itäosan monipuulajisiin nuoriin ja varttuneisiin metsiin, joiden rakenne on luonnontilaisen kaltainen. Palstan suojelusta on tehty maanomistajalle suojelualoite v. 2011. Alueella on näkötorni ja osa luontopolusta kulkee palstalla.

UPM:n palstan pohjoispuolisista valtion metsistä runsas kolmasosa on vanhoja kuusivaltaisia metsiä, joiden joukossa kasvaa kuitenkin näkyvästi lehtipuita. Näissä metsissä on myös merkittävästi kuusi- ja lehtilahopuuta. Alueella elää liito-orava.

Pohjoisimman palstan kaakkoisosassa, Mörkölän alueella, on vuosikymmeniä sitten tehtyjen suojuspuuhakkuiden jälkeen luontaisesti vanhempien kuusten välisiin valoaukkoihin kehittyneitä nuoria haapa- ja koivupuustoja. Näihin liittyy monipuulajista nuorta ja varttunutta lehtipuustoa kasvavia kangasmaita ja ojitettuja korpia. Osassa metsistä on merkittävästi myös raitaa. Näiden ilman harvennuksia kehittyneiden metsien kehityspotentiaali on erinomainen ja ne toisivat suojelun piiriin myös Paljakan suojelukokonaisuuden alueella voimakkaasti aliedustettuna olevia nuorempia, luontaisesti kehittyneitä metsikkörakenteita. Yhtenäisen aluerajauksen aikaansaamiseksi osa-alueen rajaukseen on sisällytetty jonkun verran myös tuoreita uudistusaloja sekä taimikoita.

3. Vänkälän länsipuoliset metsät (Hyrynsalmi)

Kansallispuistoon liitettäväksi esitetty osa-alue sisältää luonnonpuiston kupeessa sijaitsevia nuoria, varttuneita ja vanhoja metsiä. Metsät ovat rakenteeltaan monipuolisia ja niissä on paikoin runsaasti lehtipuuta. Metsät on jo tällä hetkellä huomioitu arvokkaana luontokohteena Metsähallituksen alue-ekologisessa verkostossa.

4. Paljakan tutkimusmetsän alue (Hyrynsalmi, Puolanka)

Paljakan luonnonpuiston eteläpuolella sijaitseva Metlan tutkimusmetsä muodostaa yksittäisenä kohteenakin valtakunnallisesti arvokkaan suojelemattoman luonnonsäästiön. Alueella säilynyt useiden satojen hehtaarien yhtenäinen vanhojen metsien keskittymä tekee siitä nyky-Kainuussa poikkeuksellisen suojelun alueiden ulkopuolella.

Tutkimusmetsä sisältää hyvin säilynyttä vaaraluontoa vanhoine metsineen, rинnesoineen sekä luonnontilaisine pikkupuroineen. Alueen korkein huippu Mustakummun keskiosassa kohoaa peräti 375 metrin korkeuteen merenpinnasta.

Metsien luonnontilan aste on pääosalla alueesta hyvin korkea. Uudistushakkuualoja, taimikoita sekä nuorta puustoa kasvavia kuvioita on etenkin alueen keski- ja pohjoisosassa vain vähäinen määrä vanhapuustoisiin kuvioihin suhteutettuna. Nuoripuustoisemmat metsät keskittyvät tutkimusmetsän kaakkois- ja itäosaan sekä vähäisemmässä määrin Mustakummun lounaispuolelle. Osa alueen nuorempipuustoisista kuvioista kasvaa sekapuustoa tai on lehtipuuvallaisia, osa etenkin kaakkoisosan metsistä on puulajisuhteiltaan melko yksipuolisia.

Tutkimusalueen metsistä valtaosa on tuoretta kangasta, lehtomaiset kankaat ja lehdot keskittyvät rinteiden alaosaan sekä purojen varsille. Kuivahkoja kankaita on pienialaisesti lähinnä alueen länsiosassa.

Tutkimusalueen vanhoissa tuoreen kankaan vaarametsissä kasvaa kuusen joukossa vaihtelevia määriä koivua sekä yksittäisiä järeitä haapoja ja raitoja. Osalla lakialueista sekä muun muassa Mustakummun alueella koivun osuus on huomattava. Ainakin Mustakummun itäosassa tämä

johtunee vanhasta kaskihistoriasta, joka näkyy edelleen puuston rakenteessa. Tutkimusmetsän mäntyvaltaiset luonnontilaisen kaltaiset metsät löytyvät alueen länsiosasta, Helvetinkuopan kaakkoispuolelta.

Pitkä luonnontilainen kehityshistoria näkyy alueen vanhojen metsien lahoppuuston määrässä ja laadussa. Metsissä lahoaa yleensä näkyvästi niin koivu- ja kuusilahoppuuta, paikoin lahoppuuta on useita kymmeniä kuutiometrejä hehtaarilla.

Alueen hyvin säilyneistä rinnesoista tärkeimpiä ovat Latvakorvensuo sekä Mustakummun eteläpuolinen Lakisuo. Näiden lisäksi alueelta löytyy lukuisia pienempiä rinnesoita. Monilla soilla on selvää lähdevaikutusta ja ainakin pienialaisesti myös rehevyyttä.

Tutkimusalueen lukuisista pienvesistä arvokkaimpia lienevät korpi- ja lehtoreunainen Kärväspuro sekä Lakisuolta Säkkinenlatvansuolle virtaava nimetön puro, muita erityismaininnan ansaitsevia ovat vaara-alueelta alkunsa saavat Ruunapuron ja Pöppöpuron latvaosat.

Alueen kaakkoisosassa on muuta aluetta vahvemman metsätaloushistorian omaavia metsäalueita sekä ojitettuja soita. Niillä alueilla vallitsevat taimikot ja nuoret kasvatusmetsät, joiden välissä on vanhojen metsien kaistaleita.

Tutkimusmetsän lintu- ja lahoajajienilajisto on alustavien selvitysten perusteella rikas ja monipuolinen. Lajistoon kuuluvat muun muassa koko EU:n mitassa harvinainen sinipyrstö (kesällä 2012 useita reviierejä) sekä niin ikään vaarantuneiksi lajeiksi luokitellut välkyludekääpä ja rahkakääpä. Myös alueen kanalintukanta on vankka.

5. Säkkinenlatvansuo-Lamminsuo-Olkisuo (Hyrynsalmi)

Osa-alue sisältää suojeluna suojellun sekä Natura 2000 -verkostoon (Säkkinenlatvansuo-Lamminsuo-Olkisuo-Peuravaara, FI 1200 055) sisältyvän lähekkäisten soiden kokonaisuuden sekä soihin liittyviä valtion talousmetsiä. Osa soihin liittyvistä metsistä on huomioitu Metsähallituksen alue-ekologisessa verkostossa arvokkaina luontokohteina tai maisemakuvioina, osa on jätetty metsätaloukseen ilman käyttörajoitteita. Osa-alue yhdistää toisiinsa Paljakan tutkimusmetsän sekä Peuravaaran.

Suojelun alueen suot ovat monipuolisia rimp- ja välipintaisia aapasoin, joista osassa näkyy edelleen rinnesuo-vaikutusta. Alueiden suolinnusto on kohtalaisen monipuolinen.

Suojelusoihin liittyvistä metsistä noin viidennes on vanhoja metsiä, loput ovat luonnontilaltaan ja rakennepiirteiltään vaihtelevia nuoria ja varttuneita metsiä tai taimikoita. Merkittävä osa nuoremmista metsistä on rakennepiirteiltään melko monipuolisia, joten niiden suojeleminen lajistoltaan erittäin edustavien vanhojen metsien (Metlan tutkimusmetsä, Peuravaara) välissä parantaisi osaltaan näiden välistä kytkeytyneisyyttä pidemmällä tähtäimellä. Reunametsien suojeleminen varmistaisi myös suoalueen maisema-arvojen säilymisen ja kehittämisen.

6. Peuravaara (Hyrynsalmi)

Peuravaara on välittömästi edellä kuvattuun osa-alueeseen itäpuolelta liittyvä, 448 hehtaarin laajuinen vaara, joka on sisällytetty niiden kanssa osaksi samaa Natura 2000 -aluetta (Säkkinenlatvansuo-Lamminsuo-Olkisuo-Peuravaara, FI 1200 055). Vaaran laki kohoaa peräti 385 metrin korkeuteen merenpinnasta.

Peuravaarasta löytyy kattava sarja metsiä runsaspuustoisista rinnelehdosta lakialueiden tykyn runtelemiin harvapuustoiisiin lakimetsiin. Metsiä monipuolistavat useat rannesuot sekä lehtoreunaiset purot. Erityisen edustava alueen pienvesistä on lähdevaikutteinen Syrjäpuro, jonka varrella kasvaa myös useita vaateliaita lehto- ja suokasveja. Järeiden haapojen ja lahoppuun määrä on etenkin Peuravaaran alavammilla alueilla vaara-alueiden mitassa poikkeuksellisen korkea.

Peuravaaran lajisto tunnetaan puutteellisesti, mutta jo tähän mennessä tehdyt havainnot kertovat alueen lintu-, sieni-, sammal- ja putkilokasvilajiston huomattavasta rikkaudesta ja monipuolisuudesta. Peuravaara tuo kansallispuistoehdotukseen muita esitettyjä vaaroja selvempiä eteläisen vaaraluonnon piirteitä.

Alue soveltuu hyvin muun muassa lintumatkailuun, koska alueen lajistoon kuuluvat monet EU:ssa harvinaiset, lintumatkailun kannalta vetovoimaiset metsälinnut. Muun muassa vaarantunut sinipyrstö pesii alueella parhaina vuosina usean parin voimin.

Osa-alueen sisällä on kaksi pientä UPM omistamaa palstaa, joiden hankkiminen osaksi kansallispuistoa olisi perusteltua. Pääosaltaan palstat ovat nuoripuustoisia.

7. Kokkoharju-Vorlokki (Hyrünsalmi)

Aluekokonaisuus sisältää kaukomaisemassa näkyvän noin 350 metrin korkeuteen merenpinnasta kurottavan Pienen Tuomivaaran etelä- ja keskiosan sekä siihen länsipuolelta liittyvän Kokkoharjun harjumuodostelman. Aluetta täydentää luoteisosassa valtion suojelualueeksi hankittu, suosittuna luonnonnähtävyytenä tunnettu Komulanköngäs.

Osa-alueen keski- ja itäosa sisältyy 645 ha laajuiseen Vorlokin Natura 2000 -alueeseen (FI 1200 058). Kokkoharju on puolestaan huomioitu arvokkaana luontokohteena Metsähallituksen valtion maiden alue-ekologisessa verkostossa ja virkistysaluevarauksena Kainuun maakuntakaavassa.

Vorlokin Natura 2000 -alueen keskeisin luonnonarvo ovat alueen edustavat ja monipuoliset vanhat vaarametsät, joissa on monin paikoin huomattavia määriä vanhoja lehtipuita ja lahoppuuta. Luonnontilaisena säilynyttä vaarametsäluontoa monipuolistavat lukuisat lajirikkaat lehdot, lähdepurojuotit sekä usein ravinteiset pikkusuot. Nahkapurossa viihtyy luonnonvarainen tammukkakanta. Geomorfologisena muodostelmana vaikuttava on osa-alueen itäosassa sijaitseva Vorlokin rotkorepeämälaakso.

Kansallispuistoesitykseen on sisällytetty Vorlokin Natura-alueen itäpuolelta kaksi hienoa ojitamatonta suota (Löytösuo ja Oikarisensuo) sekä näihin liittyviä vanhoja metsiä sekä käsitellympiä metsiä sisältävä osa-alue. Lisäksi kansallispuistoesitykseen on sisällytetty kaksi valtion omistamaa vanhan metsän aluetta (Nahkapuronsuohon laskeva hieno rinne sekä Pienen Tuomivaaran länsirinteen vanha metsä), jotka on aikanaan jätetty vanhojen metsien suojeluohjelmajauksen ulkopuolelle. Jälkimmäinen alueista on myöhemmin huomioitu Metsähallituksen alue-ekologisessa verkostossa arvokkaana luontokohteena.

Kokkoharjun osa-alueen vanhat harjumetsät ovat maisemallisesti näyttäviä ja ne kuuluvat Hyrünsalmen parhaiten metsänhoidolta säästyneisiin harjumetsiin. Mäntyvaltaista puustoa kasvaviin harjumetsiin liittyy vaihtelevia varttuneita ja vanhoja kangasmetsiä, joista merkittävä osa on rakenteeltaan luonnontilaisen kaltaisia. Metsäistä aluetta monipuolistavat luonnontilaiset Pirttilammensuo ja Kokkoharjunsuo sekä alueen eteläosassa virtaava erämainen Syväjoki.

Kokonaisuutena Vorlokki-Kokkoharjun alue sisältää edustavina käytännössä lähes kaikki Kainuun keskiboreaalisella vyöhykkeellä tavattavat kangasmetsien ja lehtojen päätyypit. Näin laajaa

metsäelinympäristöjen kirjoa tapaa hyvin harvalla Kainuun suojelualueella.

Kokkoharju-Vorlokin toiminnallista merkitystä kansallispuiston osana korostaa sen sijainti Ukkohallan laskettelukeskuksen kupeessa. Alueen houkuttelevuutta lisäävät sen eteläosassa kulkeva UKK-reitti sekä luonnonnähtävyyksinä tunnetut Vortikan rotkorepeämä sekä Komulankönkään putous. Syväjoki on myös suosittu virkistyskalastuskohde.

Kansallispuistoesitykseen on sisällytetty neljä UPM:n omistamaa palstaa alueen eteläosasta. Laajin palstoista sijaitsee Kokkoharjunsuon ja Nahkapuronsuon välissä valtion maiden ympäröimänä ja sen suojelu mahdollistaisi mm. Nahkapuron ennallistamisen. Muut palstat ovat Syväjoen rantapalstoja, joiden suojelu toisi kansallispuiston piiriin useita kilometrejä Syväjoen monipuolisia rantoja.

Ilmakuva Kokkoharju-Vorlokin alueelta. Taustalla Ukkohallan hiihtokeskus.